



Emperyalizm ve İşçi Sınıfı Enternasyonalizmi

Yıldırım KOÇ

Karl Marx ve Friedrich Engels'in 1848 yılı Şubat ayında yayımladıkları Komünist Manifesto veya Komünist Partisi Manifestosu, "Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yoktur. Kazanacakları bir dünya vardır. Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!" cümleleriyle biter ("Die Proletarier haben nichts in ihr zu verlieren als ihre Ketten. Sie haben eine Welt zu gewinnen. Proletarier aller Laender, vereinigt euch!")

1864 yılında kurulan Uluslararası İşçiler Birliği (Birinci Enternasyonal) de "Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin!" sloganını benimsedi.

İnsanlığın barış, huzur ve refaha kavuşmasının yolu, dünyanın tüm ülkelerindeki işçilerin aynı kaderi paylaşmasından, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine birlikte katılmalarından geçiyor. Ancak, 19. yüzyılda formüle edilen bu çağrı, 20. yüzyılda da milyonlarca kere tekrar edilmesine karşın, gerçekleşmedi. 21. yüzyılda da gerçekleşeceğe benzemiyor.

İşçi sınıflarının uluslararası düzeyde birlik ve beraberliğinin, kader ve mücadele birlikteliğinin yaratılmasının önündeki engel, emperyalizmdir. Diğer bir deyişle, emperyalizm geriletmeden ve hatta ortadan kaldırılmadan, işçi sınıflarının ulusal sınırları aşan bir birlikteliği sağlanamaz. Bu amaç gerçekleştirilemezse, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya hedefine de ulaşılamaz.

İşçi sınıfı enternasyonalizminin önündeki engel, emperyalizmdir.

Marx'ın en önemli katkılarından biri, kapitalist sömürünün özünü (artık-değer sömürsünü) kavramış ve anlatmış olmasıdır. Artık-değer sömürsü, bir ülkedeki işçi sınıfı ile sermayedar sınıf arasındaki uzlaşmaz çelişkiyi formüle eder. Çeşitli ülkelerin sömürülen işçi sınıflarının da, bu ülkelerin sermayedar sınıflarına karşı ortak mücadelesi mümkündür ve zorunludur.

Ancak sömürgeciliğin 19. yüzyılın ikinci yarısında yeniden canlanması, 19. yüzyılın ilk yarısında çeşitli ülkelerde işçi sınıflarının sermayedar sınıflara karşı sert ve militanca mücadeleleri, kapitalist sömürüyü yeni bir aşamaya sıçrattı. 19. yüzyılın son on yıllarında sermaye ihracının artması ve sömürgelelerin hızla paylaşılmasıyla birlikte, sınıf mücadelelerinde yeni bir aşamaya geçildi.

Artık sermayedarların tek gelir kaynağı, kendi ülkesinin işçi sınıfının yarattığı değer bir bölümüne (artık-değer) el koymak olmaktan çıktı. Sömürgelelerin acımasızca sömürülmesi ve emperyalizm çağında sermayenin yeni kanallarından aktarılan kaynaklarla, sermayedarların kârının giderek artan bölümü dış sömürü olmaya başladı.

Bu durum Lenin tarafından 1907 yılında şöyle ifade edilmiştir:

"Hiçbir şeye sahip olmayanlar fakat aynı zamanda çalışmayanlar sınıfı sömürücüleri devirme yeteneğine sahip değildir. Ancak tüm toplumun ihtiyaçlarını karşılayan proleter sınıfı başarılı bir toplumsal devrim gerçekleştirebilme gücüne sahiptir. Ve şimdi gö-

^

rüyorum ki, kapsamlı sömürge politikasının sonucu olarak Avrupa proletaryası kısmen öyle bir duruma ulaşmıştır ki, toplumun tümünün ihtiyaçlarını karşılayan onun çalışması değil, pratikte esirleştirilmiş olan sömürge halklarının çalışmasıdır. İngiliz burjuvazisi, örneğin, İngiliz işçilerinden sağladığı kârdan fazla kârı Hindistan'ın ve diğer sömürgelerin nüfusunu oluşturan milyonlarca kişiden sağlamaktadır. Bazı ülkelerde bu koşullar bir ülkenin veya diğerinin proletaryasının sömürgeci şovenizm hastalığına bulaştırılmasının maddi ve ekonomik temellerini yaratmaktadır. Tabii ki bu durum belki yalnızca geçici bir olgu olabilir, ancak yine de tüm ülkelerin proletaryasının bu tür oportünizme karşı mücadelede toparlanabilmesi için bu kötülük açıkça saptanmalı ve onun nedenleri anlaşılmalıdır. Bu mücadele muzaffer olmak zorundadır; çünkü 'ayrıcalıklı' uluslar kapitalist ulusların giderek küçülen bir bölümünü oluşturmaktadır." (Lenin, V.I., "The International Socialist Congress in Stuttgart," Collected Works, Vol.13, Moskova, 1978, s.77)

Sömürgelerden aktarılan ekonomik artışın emperyalist ülke işçi sınıflarının kısa vadeli çıkarlarına nasıl yaradığı ve işçi sınıflarını nasıl kapitalizmin ve emperyalizmin savunucusu haline getirdiği Engels'in Marx'a yazdığı bir mektupta çok açık bir biçimde görülmektedir.

Eric Hobsbawm, 1954 yılında yazdığı bir makalesinde, Engels'in 7 Ekim 1858 tarihinde Marx'a yazdığı bir mektuptan da alıntı yaparak, aşağıdaki değerlendirmeyi yapıyordu:

"Engels'in 'İngiliz proletaryası giderek daha fazla burjuva oluyor; öyle ki, tüm ulusların en burjuvası olan bu ulus, gözüktüğü kadarıyla, nihai olarak bir burjuvaziye ek olarak bir burjuva aristokrasiye ve bir burjuva proletaryaya sahip olmayı amaçlıyor. Tüm dünyayı sömüren bir ulus için tabii ki bu belirli bir ölçüde geçerli nedenlere dayanmaktadır' biçimindeki değerlendirmesinin sonuçları ciddi biçimde ele alınmalıdır. Emperyalizm, tekelci kapitalizm ve devlet kapitalizmi koşullarında, işçilerin tümü veya çoğunluğu, kendi ülkelerinin emperyalist konumundan ne ölçüde belirli bir yarar sağlamaktadır? (...) Ondokuzuncu yüzyılda bu sorun hemen hemen hiç ortaya çıkmamaktadır, çünkü elde edilen süper kârlardan işçilere atılan bazı kırıntılar kesinlikle işçi aristokrasisine gidiyordu ve diğer birçoklarına gitmiyordu. İngiliz kapitalizminin çağdaş aşamasında artık bu böyle olmayabilir." (Hobsbawm, E.J., "The

Sömürgelerin yağmalanması ve emperyalist sömürünün daha sistemli bir biçimde sürdürülmesiyle birlikte, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının çalışma ve yaşama koşulları belirgin bir biçimde iyileşti. Mevcut sistem içinde durumları iyileştirilebilen işçiler de, ortaya çıkan sorunlarının çözümünde başka ülkelerin işçilerinden yardım beklemek yerine, kendi sermayedar sınıfları ve devletleriyle daha yakın işbirliğini tercih ettiler. Sosyalist harekette 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan revizyonizm de, bu nesnel durumun sonucuydu.

Labour Aristocracy in Nineteenth-Century Britain," Labouring Men, 1964, s.302)

Engels, 12 Eylül 1882 tarihinde Kautsky'ye yazdığı mektupta da şunları belirtiyordu: "Bana, İngiliz işçilerinin sömürge politikası konusunda ne düşündüklerini soruyorsun. Genel olarak politika konusunda düşündüklerinin tam olarak ayımsını. Burada işçilerin bir partisi yok; yalnızca Muhafazakarlar ve Liberal-Radikaller var; ve işçiler de, İngiltere'nin dünya piyasasındaki tekelinin ve sömürgelerin sağladığı ziyafetten keyifle pay alıyorlar." (Mektubun tam metni için bkz. Kautsky, K., Socialism and Colonial Policy, appendix, 1907)

Engels, aynı mektubunda, İngiliz işçilerinin sömürge politikası konusunda İngiliz burjuvazisi ile aynı düşüncede olduğunu belirtiyordu. Ayrıca, Hindistan, Mısır ve diğer İngiliz sömürgelerinde İngiliz sermayeli işletmelerde çalışan ve İngiltere'ye gelen işçiler, "şovenist ve sosyal-emperyalist duyguların" yayılmasına katkıda bulunuyorlardı. Emperyalist ülkelerin sömürgelerdeki yatırımlarında çalışan İngiliz işçiler, yerli işçilerle kıyaslanmayacak kadar yüksek ücret alıyorlar ve büyük çoğunlukla, yerli işçilerle birlikte sermayeye karşı ortak bir tavra girmek yerine, İngiliz sermayedarlarının ve emperyalist politikalarının yanında tavır takınıyorlardı.

E.Hobsbawm bir başka yazısında da şunları söylemektedir: Emperyalizm öncesi dönemde "İngiliz



kapitalizminin dünya tekelinden, bazı pratik nedenlerle, yararlanmamış İngiliz işçi kitleleri vardı. Emperyalist dönem içinde ilerledikçe, İngiltere'nin durumundan şu yada bu biçimde bazı avantajlar sağlamayan işçi gruplarının belirlenmesi giderek daha zor hale gelmektedir." (Hobsbawm, E.J., "Trends in the British Labour Movement", 1964; 323-4)

Ponomarev de şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "İngiltere'nin ticari ve endüstriyel üstünlüğünün sağladığı bazı yararlar olduğunda, birçok işçi, kendi koşullarını ve doğrudan çıkarlarını, İngiliz endüstrisinin dünya piyasasındaki durumunun sürdürülmesi ile bağlantılı kılma eğilimindeydi." (Ponomarev ve diğerleri, The International Working-Class Movement, Problems of History and Theory, The Working-Class Movement in the Period of Transition to Imperialism (1871-1904), Cilt 2, Progress Publishers, Moskova, 1981;87)

Emperyalist döneme geçişle birlikte, sömürge ve yarı-sömürgelerden emperyalist ülkelere aktarılan kaynakların bir bölümü, emperyalist ülke işçi sınıflarının çalışma ve yaşama koşullarının önemli ölçüde iyileştirilmesine ayrıldı. Bu iyileşmelerde bu ülkelerin işçi sınıflarının dönem dönem yükselen eylemliliği de etkili oldu; ancak belirleyici etmen, bu taleplerin karşılanabilmesini sağlayan emperyalist sömürüydü. Emperyalist sömürden yararlanan yalnızca "işçi aristokrasisi" olarak nitelenen bir kesim değildi; işçi sınıfının tümü yararlanıyordu.

19. yüzyılın ilk yarısında gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfları açısından bir cehennem söz konusuydu. Çalışma ve yaşama koşulları çok kötüydü. İş kazası ve meslek hastalıkları çok sayıda işçinin canını alıyor veya onları sakat bırakıyordu. Sağlık ve eğitim hizmetleri, belediye hizmetleri, vb. çok kötüydü. Hastalıklar yaygındı. Ortalama ömür çok düşmüştü.

Sömürgelerin yağmalanması ve emperyalist sömürünün daha sistemli bir biçimde sürdürülmesiyle birlikte, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının çalışma ve yaşama koşulları belirgin bir biçimde iyileşti. Mevcut sistem içinde durumları iyileştirilebilen işçiler de, ortaya çıkan sorunlarının çözümünde başka ülkelerin işçilerinden yardım beklemek yerine, kendi sermayedar sınıfları ve devletleriyle daha yakın bir işbirliğini tercih ettiler. Sosyalist harekette 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan revizyonizm de, bu nesnel durumun sonucuydu. Revizyonistler işçi sınıflarının devrim-

Uluslararası sendikal örgütler, bırakın işçi sınıfı enternasyonalizmini, çeşitli ülkelerin işçi sınıfları arasında işbirliği ve dayanışmayı sağlama konusunda bile tümüyle başarısızdır. Emperyalist ülkelerde işçi sendikalarının sermayedar sınıfa "sosyal ortak" demesi de bu anlayışın bir ürünüdür.

ci çizgisini bozmadı. İşçi sınıflarını devrimci bir çizgiden uzaklaştıran emperyalist sömürü olanaklarıydı ve bu gerçeklik de sosyalist hareket içinde revizyonizmi doğurdu.

Emperyalist dönemde "işçi sınıfı enternasyonalizmi" bir hayaldir. Emperyalist sömürü ortadan kaldırılmadan, emperyalist ülkelerin işçi sınıfları, artacak sorunlarının çözümü için başka ülkelerin işçilerinin yardımına başvurmayacaklar, yardım isteyen başka ülke işçi sınıflarının yardımına koşmayacaklardır.

Az gelişmiş ülkelerin işçi sınıfları da ancak anti-emperyalist mücadele içinde kendi hak ve çıkarlarını korumakta ve geliştirmeye çalışmaktadır. Ulusötesi sermayeye karşı işçilerin işbirliğini sağlamaya yönelik girişimlerin bugüne kadar hemen hemen hiçbir önemli sonuç yaratamamış olması da, bırakın işçi sınıfı enternasyonalizmini, işçiler arasında etkili bir işbirliği ve yardımlaşmanın bile olmadığını göstermektedir.

Uluslararası sendikal örgütler de emperyalist ülkelerin sendikalarının kontrolü altındadır. Uluslararası sendikal örgütler, bırakın işçi sınıfı enternasyonalizmini, çeşitli ülkelerin işçi sınıfları arasında işbirliği ve dayanışmayı sağlama konusunda bile tümüyle başarısızdır. Emperyalist ülkelerde işçi sendikalarının sermayedar sınıfa "sosyal ortak" demesi de bu anlayışın bir ürünüdür.

Victor Silverman, Amerikan ve İngiliz İşçilerinde Enternasyonalizmi Hayal Etmek kitabında şöyle yazmaktadır: "Emek enternasyonalizminin tarihi bir başarısızlık, hayal kırıklığıyla sonuçlanan rüyalar, uzlaşılan idealler ve çürütülmüş kurumlar tarihidir." (Silverman, Victor, Imagining Internationalism in American and British Labor, 1939-1949, University of Illinois Press, Chicago, 2000;2)

İşçi sınıfı enternasyonalizmi ancak emperyalist sömürünün ortadan kaldırılması sonrasında nesnel altyapısına kavuşacaktır.